

як державознавчий, цивілістичний, криміналістичний і соціальний. Особливості майбутньої юридичної професії відбиваються на специфіці знань і навичок, що мають бути здобуті за час навчання. Тут на першому плані система знань про право й державу у їх відношенні до людини, механізми їх організації, процеси функціонування, особливості сприйняття особистістю й суспільством. Потім – це знання чинного законодавства, норм матеріального й особливо процесуального права. Далі – формування юридичного мислення, здібностей пов'язувати фактичні обставини із законом і на його основі пропонувати вирішення індивідуальних життєвих ситуацій. Нарешті, це вміння складати документи юридичного значення, радити, давати консультації з юридичних питань. У сучасних умовах більш чітко виявляється конфліктне призначення права та юридичної професії, що визначає необхідність при формуванні професійних якостей особистості юриста як найважливішу розглядати якість терпимості (толерантності), що є безпосереднім утіленням антропологічного принципу.

Сучасна правова ситуація переконливо свідчить про те, що кожному поколінню необхідно захищати права особи, що людству ще невідома ситуація, в якій не потрібні були б зусилля з підтримки захисту прав і свобод особистості. Кожне покоління шукає власну відповідь на вічний виклик історії, пов'язаний із відстоюванням таких великих цінностей, як свобода та права людини. При цьому сьогодні слід враховувати, що забезпечення прав людини – це проблема не тільки внутрішньодержавна, але й міжнародно-правова.

Діденко Л.В.

*кандидат філософських наук, доцент,
доцент кафедри філософії гуманітарних наук філософського факультету
Київський національний університет імені Тараса Шевченка*

ТЕОРІЯ ВИБИРАННЯ: МОРАЛЬНІ ДИЛЕМИ

Термін «дилемма» узвичаєно пов'язують із рівно небажаними альтернативами, з-поміж яких суб'єкт має неодмінно вибрати одну. Усі варіанти для вибирання постають не те, щоб небажаними, радше негативнорезультувальними і, відповідно, негативнонаслідковими. Маркер «моральні» має долучати до етики, проте він «вилучає» суб'єктарішенняприймальника із етичного практикополя.

Моральні дилемми існують у різноманітних варіантах, але дане дослідження присвячене не деталізуванню моральних дилемм, а відповіді на запитання щодо їх необхідності.

З одного боку, моральні дилемми постають гіпотетичними ситуаціями, що сформульовані для виявлення коректної антрополоведінки (моральності суб'єкта). Проте чи може вважатися моральною людина, яка здійснює вибір на користь завдання меншої шкоди? «Менша шкода» не пов'язана зі збитками щодо елементів матеріального характеру (речей). Вона ґрунтована на «іграх із життями». Парадокс 1: кожна дилемма включає альтернативи, які мають стосунок до обмеження та/або усування життя, свобод (-и), прав суб'єктів.

По-друге, моральні дилемми – це «зразки ситуацій», на мисленнєвому практикуванні яких суб'єкта мають навчати вибудовуванню власних життєвих пріоритетів. Згадані «зразки ситуацій» постають або штучноствореними для шокowego ілюстрування у межах лекційно-семінарських навчальних дисциплін з філософії, етики, психології тощо, або виокремленими із текстів літературних творів. Парадокс 2: практикування подібних ілюструвань може призвести до аморальності суб'єкта (-ів) загалом, так само і до ступеневого деградування із подальшим мультиплікуванням єдиної особистості (заміщення останньої мережею її проявів).

По-третє, для розгляду моральних дилемм необхідно розрізняти суб'єктопроявлення, спосіб досягання результату та власне результат суб'єктодій. Суб'єкт має діяти неодмінно! Але характер цих дій може варіюватися від недієвості до опозиційної дієвості (позитивного або негативного спектрів). Спосіб досягання результату є подвійним – наявний (поданий через альтернативи) та прихований (до якого має/мав би «доміркувати» відповідешукальник). Результат суб'єктодій заданий наперед – негативне розв'язання ситуації (із втратами та/або людськими жертвами). Парадокс 3: активність суб'єкта має превалювати, проте змусити суб'єкта до дії загалом в конкретній ситуації не може ніхто. Парадокс 4: усі моральні дилемми є «замкненими» у негативні альтернативи, які навіть натяку не залишають на інший (-і) варіант розв'язання ситуації.

Позитивні компоненти у моральних дилеммах можна звести до тез: приймання рішення суб'єктом через практикування оптимальності та нестандартності у розв'язуванні дилемм та ситуацій; спроби інтрасуб'єктивного тестування на моральність та моральнісність, гуманність, самопожертвування тощо; ситуативне мислення задля виявлення конкретних моментів для самовдосконалювання; ілюстрування вад спільнотного штибу життя задля індивідуально-суб'єктного усвідомлення необхідності трансцендентування загалом та його векторованості зокрема; зорієнтовування суб'єкта не тільки на результат, але й на спосіб його досягання; параметри нормоповедінки суб'єкта задають не зовнішньо через нав'язування, страхання та примушування, а через усвідомлення суб'єктом сутності негативності альтернатив.

Моральні дилемми уможливають суб'єктовилучання із етичного поля, оскільки негативні альтернативи є завадою для прояву виключно людських характеристик. Іншими словами: рішеннєприймальник «помилиться» у будь-

якому випадку, адже засновки дилемми є первинно негативними. Таким чином, сам суб'єкт усвідомить свою помилку тільки після відповідей. Проте подібні практики є корисними для формування індивідуальної шкали цінностей та принципів, оскільки вони є змінюваними компонентами структури світогляду.

Отже, моральні дилемми є своєрідними практиками щодо перевіряння суб'єкта на можливість поіснування із собі подібними у одному просторі (як закритому, так само і відкритому).